

Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (*Eu-Molinia*) (H6410)

Verkorte naam: *Blauwgraslanden*

1. Status:

Habitatrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: Het habitatype betreft in ons land de zogenoemde blauwgraslanden. Het zijn soortenrijke hooilanden op voedselarme, basenhoudende bodems die 's winters onder water staan en 's zomers oppervlakkig uitdrogen. De naam blauwgrasland is afgeleid van de zeegroene kleur van de soorten die het aanzien bepalen. Dat zijn bijvoorbeeld spaanse ruiters (*Cirsium dissectum*), blauwe zegge (*Carex panicea*) en tandjesgras (*Danthonia decumbens*). De begroeiingen kennen een grote variatie in soortensamenstelling, afhankelijk van bodem, hydrologie en geografische ligging.

Zo kunnen daarin in het laagveengebied plaatselijk riet (*Phragmites australis*) en melkeppe (*Peucedanum palustris*) talrijk zijn, terwijl op de hogere zandgronden soorten uit de heischrale graslanden opvallend aanwezig zijn. In sommige geografische regio's zijn bepaalde soorten kenmerkend, zoals grote pimperl (*Sanguisorba officinalis*) in noordelijk Noord-Brabant, veldrus (*Juncus acutiflorus*) in sommige beekdalen, en karwijselie (*Selinum carvifolium*) in Willinks Weust. Op relatief basenrijke natte plekken kunnen bepaalde basenminnende soorten naar voren treden zoals parnassia (*Parnassia palustris*). Basenrijke kwelmoerassen, waarin de typische blauwgraslandsoorten ontbreken en kleine zeggen domineren, worden echter gerekend tot het habitatype 'Alkalisch laagveen' (habitatype H7230; zie aldaar voor de verschillen met type H6410).

In vochtige duinvalleien en de binnenduinzandzone komen op een enkele locatie sterk op de blauwgraslanden van elders lijkende begroeiingen voor. Deze graslanden worden bij dit habitatype H6410 gerekend³⁸.

Schrale hooilanden met veel veldrus worden eveneens tot het habitatype H6410 gerekend, wanneer ze veel soorten van het verbond *Junco-Molinia* bevatten (tenminste drie typische soorten aanwezig)³⁹. De blauwgraslanden worden plantensociologisch gezien gerekend tot het verbond *Junco-Molinia*.

Vegetatietypen:

Goed: Begroeiingen die tot de associatie *Cirsio dissecti-Molinietum* (16Aa1) worden gerekend en schrale begroeiingen van de associatie *Crepido-Juncetum acutiflori* (16Ab1); de laatste associatie wordt tot het habitatype gerekend indien tenminste 3 typische soorten aanwezig zijn.

Matig: rompgemeenschappen van het verbond *Junco-Molinia* met dominantie van grassen of ruigtenoorten, zoals *RG Carex panicea-Succisa pratensis-[Junco-Molinia]* (16RG1) en *Junco-Molinia-begroeiingen met dominantie van Lysimachia vulgaris*.

Niet tot het habitatype gerekend worden rompgemeenschappen op hoger niveau dan het verbond, bijvoorbeeld met dominantie van *Agrostis canina*, *Molinia caerulea*, *Sphagnum* of *Calamagrostis canescens*.

Code habitat (sub)type	Code	Vegetatietypen	Representativiteit	Voorwaarde
6410	16AA01	<i>Cirsio dissecti-Molinietum</i>	goed	3
6410	16AA01A	<i>Cirsio dissecti-Molinietum hardetosum</i>	goed	3
6410	16AA01B	<i>Cirsio dissecti-Molinietum typicum</i>	goed	3

³⁸ Net als de habitattypen H6230 en 7210 valt deze begroeiingsvorm, wanneer die aanwezig is in duinvalleien, buiten de definitie van het habitatype 'vochtige duinvalleien'.

³⁹ Overeenkomstig wordt in de bergzone van Zuid-Atlantisch Europa het *Juncion acutiflori* tot dit habitatype gerekend.

Code habitat (sub)type	Code	Vegetatietypen	Repre- tativiteit	Voor- waarde
6410	16AA01C	<i>Cirsio dissecti-Molinietum peucedanetosum</i>	goed	3
6410	16AA01D	<i>Cirsio dissecti-Molinietum parnassietosum</i>	goed	3
6410	16AB01	<i>Crepido-Juncetum acutiflori</i>	goed	3
6410	16AB01	<i>Crepido-Juncetum acutiflori</i>	goed	3
6410	16AB01	<i>Crepido-Juncetum acutiflori</i>	goed	3
6410	16AB01	<i>Crepido-Juncetum acutiflori</i>	goed	2
6410	16AB01	<i>Crepido-Juncetum acutiflori</i>	matig	
6410	16RG05	<i>RG Carex panicea-Succisa pratensis-[Junco-Molinion]</i>	goed	2
6410	16RG05	<i>RG Carex panicea-Succisa pratensis-[Junco-Molinion]</i>	goed	2
6410	16RG05	<i>RG Carex panicea-Succisa pratensis-[Junco-Molinion]</i>	goed	2
6410	16RG05	<i>RG Carex panicea-Succisa pratensis-[Junco-Molinion]</i>	matig	
6410	16RG05	<i>RG Carex panicea-Succisa pratensis-[Junco-Molinion]</i>	matig	
6410	16RG05	<i>RG Carex panicea-Succisa pratensis-[Junco-Molinion]</i>	matig	

Relatief belang in Europa: zeer groot

Blauwgrasland (*Junco-Molinion*) omvat binnen Europa een klein gebied aan de Atlantische kust (van Noord-Frankrijk en Ierland tot Noord-Duitsland). Nederland ligt centraal in dit gebied. Verder bevat ons land het merendeel van de oppervlakte van deze Atlantische vorm van het habitatype. Ons land is dan ook van groot Europees belang voor dit type vanwege de soortensamenstelling, de geografische ligging en de oppervlakte.

3. Kwaliteit

Kenmerken van een goede structuur en functie

- Hooibeheer (jaarlijks maaien en materiaal afvoeren);
- Toevoer van basenrijk water (door overstromingen met oppervlaktewater of door toestroom grondwater);
- Opslag van struwelen en bomen < 5%;
- Geen dominantie van grassen als pijpenstrootje, borstelgras, hennegras, moerasstruisgras of gestreepte witbol;
- Hoge soortenrijkdom (> 20 soorten/m²);
- Aaneengesloten oppervlakte van het type tenminste 200 m².

4. Bijdrage van gebieden

Verspreiding binnen Nederland: Het habitatype komt voor in laagveengebieden, op de hogere zandgronden (in beekdalen en heideterreinen) en – sporadisch – in de duinen.

Huidig voorkomen en Natura 2000: Het habitatype is in de periode 1975 - 2000 aangetroffen in meer dan vijftig uurhokken, maar in de meeste gebieden neemt het habitatype slechts een kleine oppervlakte in. De oppervlakte aan goed ontwikkeld blauwgrasland bedraagt naar schatting minder dan 30 ha, waarvan meer dan 80% in Natura 2000 gebieden.

Op hogere zandgronden komen blauwgraslanden voor in de Bruuk (69), Willinks Weust (62), en bijvoorbeeld Dinkelland (49). In een groot aantal gebieden komt het type over een zeer kleine oppervlakte voor en/of in matige kwaliteit. Het betreft bijvoorbeeld Kampina en Oisterwijkse Bossen (133).

In de laagveengebieden is het habitatype op een aantal locaties matig ontwikkeld onder meer in de Alde Feanen (13) en de Weerribben (34). Goed ontwikkeld blauwgrasland komt hier voor in het Binnenveld (65) (met 7 ha het grootste aaneengesloten oppervlak), Zouweboezem (in de Polder Achthoven) (105) of bijvoorbeeld Olde Maten en Veerslootlanden (37).

In enkele Natura 2000-gebieden komt bovendien een speciale vorm van het blauwgrasland (als vegetatietype) voor. Zie hiervoor het habitatype 'Alkalisch laagveen' (H7230).

H6410 blauwgraslanden: *relatieve bijdrage van Natura 2000 gebieden*

Natura 2000 gebied	Huidige rel. bijdrage (1)	Potentiele rel. bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
Bruuk	++	++	(1) Opp. >15% én bijzondere kwaliteit
Willinks Weust	++	++	(1) Bijzondere kwaliteit
Binnenveld	+	++	(1) Opp. 2-15% (2) opp. breidt uit naar >15%
Bergvennen & Brecklenkampse Veld	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Boetelerveld	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Botshol	+	+	(1) Opp. 2-15%
Dinkelland	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit (2) uitbreiding opp. van <2% naar 2-15%
Donkse Laagten	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Drentse Aa gebied	+	++	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit (2) uitbreiding opp. naar > 15%
Duinen Den Helder en Callantsoog	+	+	(1) Opp. 2-15%
Duinen Schiermonnikoog	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Elperstroomgebied	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit (2) uitbreiding opp. van <2% naar 2-15%
Landgoederen Brummen	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit (2) uitbreiding opp. van <2% naar 2-15%
Langstraat	+	+	(1) Opp. 2-15%
Lieftinghsbroek	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Lonnekermeer	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Naardermeer	+	+	(1) Opp. 2-15%
Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit, (2) uitbreiding opp. van <2% naar 2-15%
Noordhollands Duinreservaat	+	+	(1) Opp. 2-15%
Olde Maten & Veerslootlanden	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit (2) uitbreiding opp. van <2% naar 2-15%
Oostelijke Vechtpassen	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit, (2) uitbreiding opp. van <2% naar 2-15%
Springendal & Dal van de Mosbeek	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Stelkampsveld	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit (2) uitbreiding opp. van <2% naar 2-15%
Van Oordt's Mersken	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Veluwe	+	+	(1) Opp. 2-15%
Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	+	+	(1) Opp. 2-15%

Natura 2000 gebied	Huidige rel. bijdrage (1)	Potentiele rel. bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
Weerribben	+	+	(1) Opp. >15% matige kwaliteit
Wieden	+	+	(1) Opp. >15% matige kwaliteit
Wijnjeterper Schar	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Zouweboezem	+	++	(1) Opp. < 2 goede kwaliteit (2) opp. breidt uit naar >15%
Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	-	-	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit
Alde Feanen	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit
Duinen en Lage Land Texel	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit
Groote Wielen	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) Van matige naar goede kwaliteit
Kampina & Oisterwijkse Vennen	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit
Kop van Schouwen	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit
Korenburgerveen	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit
Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit
Voornes Duin	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends: In oppervlakte is het type in de loop van de 20^e eeuw enorm achteruitgegaan. In de 19^e eeuw besloeg het blauwgrasland naar schatting tegen de 100.000 ha, met een zwaartepunt in laagveenpolders. In de Krimpenerwaard bijvoorbeeld bevond zich oorspronkelijk zo'n 10.000 ha blauwgrasland (inclusief aangrenzende schrale begroeiingen, zogenoemde masteluinland). Daarvan was in 1924 nog 70 tot 80 ha over, in 1954 nog 3 ha en tegenwoordig nog schamele één ha.

Op meer plaatsen in het land is een dergelijke afname opgetreden als gevolg van intensivering van de landbouw (ontwatering, bemesting). De achteruitgang in oppervlakte heeft uiteraard consequenties gehad voor de typische soorten. Voorheen algemene graslandsoorten als spaanse ruiter, kleine valeriaan en brede orchis staan nu op de Rode Lijst van bedreigde soorten. Blonde zegge, vlozegge en melkviooltje zijn bijzonder sterk bedreigd. Zaagblad (*Serratula tinctoria*) is in ons land uitgestorven, harlekijn (*Orchis morio*) is uit het habitatype verdwenen. Binnen de blauwgraslanden van dit habitatype is klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*) nog maar op een enkele plek aanwezig. De restanten van het habitatype zijn zodanig klein en versnipperd dat een aantal kenmerkende insectensoorten is uitgestorven. Dat zijn bijvoorbeeld de van blauwe knoop afhankelijke moerasparelmoervlinder (*Euphydryas aurinia*), hommenvlinder (*Hemaris tityus*) en de oranje zandbij (*Andrena marginata*).

Recente ontwikkelingen: In de periode 1994-2004 hebben op verschillende locaties maatregelen die zijn genomen om het habitatype uit te breiden of te herstellen succesvol geweest. Een aansprekend voorbeeld is de uitbreiding van blauwgrasland in Punthuizen (Dinkelland). Daar zag het habitatype kans zich vanuit belendende percelen te vestigen op afgegraven maisakkers. Op andere locaties zijn pioniersituaties gecreëerd van waaruit het type zich mogelijk kan ontwikkelen (o.a. in de Bennekomse Meent). In veel gebieden zijn de vooruitzichten voor behoud op langere termijn echter nog steeds ongunstig doordat de hydrologische condities niet optimaal zijn.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: matig ongunstig

Het areaal is in omvang min of meer gelijk gebleven, maar er heeft in de loop van de 20^e eeuw een flinke uitdunning plaatsgevonden. De verspreiding van het blauwgrasland in strikte zin (*Cirsio-Molinietum*) is afgenomen van 131 uurhokken VOOR 1975 naar 67 uurhokken NA 1975.

Beoordelingsaspect oppervlakte: matig ongunstig

De oppervlakte van het habitatype is in de loop van de 20^e eeuw gestaag achteruitgegaan.

Beoordelingsaspect kwaliteit: zeer ongunstig

1. Typische soorten: In de loop van de 20^e eeuw is een aantal typische soorten van het blauwgrasland geheel uit ons land verdwenen. Een andere groep soorten is uit het habitatype verdwenen. Bovendien is een groot aantal voor het blauwgrasland typische soorten sterk achteruitgegaan.

2. Structuur en functie: Het blauwgrasland staat nog steeds op veel locaties onder druk door verdroging, verzuring en vermesting.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

Voor het behoud van het habitatype op lange termijn zijn de omstandigheden niet gunstig. Daarbij is echter aan te tekenen dat lokaal opmerkelijke resultaten zijn geboekt aangaande herstel. Voor duurzaam herstel is in veel gevallen een verhoging van de grondwaterstanden in de omgeving noodzakelijk (meer toestroom en minder snelle drainage).

Definitie gunstige staat van instandhouding: Voor een gunstige staat van instandhouding is een verspreiding vereist over minimaal 80 uurhokken. Daarbij dient het type verspreid voor te komen in het laagveengebied, duingebied en op de hogere zandgronden. Goed ontwikkelde blauwgraslanden van het type (representativiteit A of B) moeten een oppervlakte beslaan van 100 ha of meer. Waar het habitatype deel uitmaakt van een gradiënt (overgangssituatie), dient de hele gradiënt in goede staat te verkeren.

Oordeel: zeer ongunstig

Aspect	1994	2004
Verspreiding	matig ongunstig	matig ongunstig
Oppervlakte	zeer ongunstig	matig ongunstig
Typische soorten	zeer ongunstig	matig ongunstig
Structuur en functie	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Toekomstperspectief	zeer ongunstig	matig ongunstig
Beoordeling Svl	zeer ongunstig	zeer ongunstig